

Daba un vietas Kauguru pagastā

Kultūras pieminekļu aizsardzība

Aizsargājamo pieminekļu sarakstos dažādos laikos iekļauti: Gaides Saiešanas nams (1924. g. 15. apr.), Pekas kalns (1927. g. 22. dec.), Beitu, Avotiņu, Sapas, Daudziešu senkapi, Mūrmuižas nocietinātais tornis (1959.). Valmieras rajona vietējās nozīmes pieminekļu sarakstā iekļuvušas XIX gs. celtnes – Mūru muižkunga dzīvojamā ēka, kalpu māja, ūdensdzirnavas, un dekoratīvi lietišķās mākslas paraugs – kungu mājas ārdurvju vērtnes (2 komplekti) (1981. g.), bet 1984. g. šo sarakstu papildināja ārsta Ed. Ozola kapa piemineklis „Bāri” Kauguru kapsētā, ko par ārsta pacientu saziēdotiem līdzekļiem 1939. gadā darinājusi tēlniece Marta Lange.

Sabiedrības apziņā civilizācijas prakticismis diemžēl arvien stādīts augstāk par dabas un kultūras vērtībām. Cik neaizsargājoša ir šādu pieminekļu aizsardzība, var redzēt Kauguru apkārtnē esošo objektu aprakstā.

Miegupe

Ķempes upe, augšgalā par Miegu saukta; kreisās puses pietekas – Būte un Bekura (Hermaņa Enzeliņa aprakstā – Bereka), no labās puses uzņem Grūžupi un Adzeli. Ziemeļos – robežās ar Brenguļu pagastu tek Gaujas pieteka Viltums, un tas tā minēts jau 1654. gada revīziju aktīs, bet dienvidos no Liepas pagasta norobežo Gaujā ietekošā Liekupe. Maz ievērojamas citas pagasta upītes, kā Bērzupe, Mīļums ar Žagarpurva, Zažēnpurva, Roņa lejas, Lielā un Mazā luksta notekām, un Ilzupe (visas minētas kā Gaujas pietekas – pēc H. E.).

Pie Miegas H. E. min atrodamijs Velna kalnu, Kapu kalnu, Naudas kalnu, Krusta kalnu un Bābu kalnu (Bambakalns - ?). Atšķirības no vispārpieņemtiem vietvārdiem H. E. tekstos vērojamas arī citkārt. Tā, piemēram, Pekas kalns viņa rakstā ir Bekas kalns.

Avotiņu senkapi

Kapu lauks aizņem 21x17m lielu laukumu, un ir 1,4m augsts. Zem velēnas dūres lieluma akmeņu bruģis 2 – 3 kārtās. Uzkalniņa vidū 2 granītakmens šķirsti, kur guldīti mirušie. To 1933. gadā daļēji postītajos kapos atrada arheoloģes E. Šņores ekspedīcija, datējot kapos ar 1. gadu tūkstoša vidu pirms mūsu ēras (agro metālu laikmetu). Šķirstos atrasti dažī māla un krama izstrādājumu fragmenti, nesadeguši kauli. Uzkalniņš tagad kokiem apaudzis.

H. Enzeliņš min vēl vairākas iespējamās apbedījumu vietas 100 soļu attālumā no Avotiņu senkapiem, uzkalniņus pie Gaiķenu mājas netālu no Miegupes.

Sapas senkapi

Pēdējo reizi rediģēts 2011.gadā.

Tie atradās Sapas dzirnavezera malā Danielu māju tuvumā. Nopostīti XX gs. 60. gadu grants rakumos. Te esot bijuši vairāki akmeņi ar iekaltām krusta zīmēm, pie kuriem vēl 20. gs. sākumā atstāti ziedojumi. Esot dzirdēts nostāsts par Plākstu māju saimnieku, kuru naktīs mocījuši murgi, jo šos akmeņus uz mājām esot aizvedis viņš.

Beitu senkapi

Beitu senkapi, kādreiz saukti par Kara laika kapenēm, ir vistālāk uz ziemeļiem esošais latgaļu kapulauks. Tos atklāja XIX gs. 80-ajos, kad te tika veikti Rīgas – Pleskavas dzelzceļa būvdarbi. To rezultātā daļa uzkalna tika norakta, bet 1962. gadā arheoloģes Ievas Cimermanes vadībā atlikušajā daļā veica izrakumus, kuros uzgāja XI – XIII gs. latgaļu kapus. Starp labi saglabājušamies audumu fragmentiem un latgaļu rotaslietām tika atrasti arī priekšmeti ar lībiešiem raksturīgām iezīmēm un tādi, kas uzrāda saikni ar krieviem. Iespējams, te apglabāti Pekas kalna apdzīvotāji.

Daudziešu senkapi

Daudziešu senkapos arheoloģes Ilgas Zagorskas vadībā izrakumus veica 1979. gadā Valmieras – Smiltenes ceļa būvniecības dēļ. 3m augstajā uzkalnā uzieti XVI – XVII gs. kapi.

Šeit visi 178 apbedījumi attiecas uz mūsu ēras 16. - 17. gadsimtu. Mirušie, atbilstoši kristīgās ticības prasībām, apbedīti ar galvām rietumu virzienā. 52 ir bērnu apbedījumi.

Minētajā laikmetā krievu cara Ivana Bargā (Jāņa Briesmīgā) karaspēkam, kas izpostīja Vidzemi, sekoja sērgu epidēmijas. Poļu laikos (1551 - 1629), kad šeit ienāca vai tika ievesti dažādas izcelsmes cilvēki no citurienes, aizsākās vietējo pārpoļošana. Tas ir par iemeslu vairāku antropoloģisko tipu klātbūtnē, ko apliecina Daudziešu senkapos apbedīto galvaskausu izpēte.

Zemnieku stāvoklis poļu laiku beigās bija traģisks. Poļu karaspēks Vidzemē saimniekoja kā ienaidnieka zemē. Sevišķi zvērīgi bijuši leiši un Polijas tatāri. Viņi atņēma labību, lopus, aizdedzināja muižas un zemnieku mājas, nogrieza vīriešiem ausis, sakapāja zobeniem. Pēc vēsturnieka Arveda Švābes (1888 - 1959) savāktām ziņām 1601. gada ziemā izcēlies šausmīgs bads. Ļaudis bēguši uz pilsētām, kurām maizi pieveda no ārzemēm. Uz ielām ik dienas atrasti desmitiem mirušu zemnieku. Uz laukiem ļaudis ēduši suņus, žurkas, nosprāgušus kara zirgus. Šim postam sekojis mēris, kad izdzīvojuši tie vietējie, kas labi pārzināja vietas, kur ierīkot patvēruma slēpņus. Pateicoties viņiem atjaunojās baltu izcelsmes pēctecība, kas saglabāja valodu, kultūras tradīcijas, vietu nosaukumus un senāko dzimtu mājas. Šādas mājas ir arī „Daudzieši”.

Mūrmuižas nocietinātais tornis

Ordeņa vasaļa pils (1601 – Murmuise, 17. – 19. gs. Muremois, -se, -sa, Muhrmoische). Pils celtniecības laiks nav zināms. Pirmoreiz minēta 1601. gada revīzijas

Pēdējo reizi rediģēts 2011.gadā.

aktīs, kur teikts, ka no seniem laikiem tā piederējusi Bukhorstu dzimtai. Johans fon Bukhorsts bieži minēts 1524. – 1545. gada dokumentos, bija Ordeņa mestru Valtera fon Pletenberga un Hermana fon Brigeneja vasalis un padomnieks. Iespējams, īpašumu viņš saņēmis par nopelniem Ordeņa labā. 18. – 19. gs. uzcēla jaunu kungu ēku, bet veco torni vēl 20. gs. sauca par „klēts torni”.

Jau XVII gs. Mūrmuižas plānos celtne atzīmēta kā veca, bet XVIII gs. tā piedzīvojusi ugunsgrēku. Izmantota dažādiem mērķiem – kā dzīvojamā ēka, klēts, spirta brūzis, noliktava, tāpēc torņa raksturošana ietver daudz neskaidrību un pretrunu.

Tomēr skaidrs, ka tas ir unikāls renesanses arhitektūras piemineklis, kuram līdzīga Latvijā nav.

Dzīvojamais tornis uzcelts līdzenā vietā. 100 m uz Z tek Miegupīte, uz kuras izveidoja dzirnavezeru. 100 m uz R tek Mīļuma upīte. 16. gs. upe un ezers bija vairāk ar saimniecisku nozīmi, kā aizsardzībai. Mūrmuižas tornis ir divstāvu ēka ar pagrabu, platībā 7,36 X 10,4 m liela, 10 m augstumā. Tornis vairākkārt pārbūvēts. Sākumā ieeja pagrabā bijusi no 1. stāva, vēlāk mūrī tika izgrauta jauna ieeja no ārpuses. Pirmā stāva Z, A un D sienās sākotnēji bijuši logi, kas pēc tam aizmūrēti. Te atradies kamīns, kas norāda, ka tornis ticis apdzīvots. Uz otro stāvu varēja nokļūt pa ārpuses kāpnēm. Otrā stāvā bija logi.

1981. gada Zinātņu akadēmijas Vēstures Institūta veiktie izrakumi notika pie D fasādes 60 kvm laukumā (5m platumā gar sienu, garums pret D – 10m), kur konstatēja ap 2m biezu kultūrslāni.

1983. – 1985. g. tika veikta arhitektoniskā izpēte arhitektu P. Blūma un U. Pastnieka vadībā. Tika izvirzīta hipotēze par ēkas būvniecību XVI gs. pēdējā ceturksnī, katoļu kontreformācijas laikā kā Cēsīs dzīvojošā Livonijas bīskapa Oto Šenkinga ārpilsētas mājoklis. Datējošais materiāls – 1577. g. Rīgas brīvpilsētas šiliņš.

Ēka orientēta līdzīgi kristiešu baznīcām A – R virzienā, nišu ap vienīgo apaļo otrā stāva logu, kur bijusi kapela, rotājis gleznojums ar vīnogulāju motīvu, bet pirmajā stāvā – dzīvojamā istaba ar kamīnu. Izrakumos starp 58 citiem atrada krāsns podiņu ar katoļu bīskapa mitras un zižļa attēliem. Ēkai nav nocietinātam tornim raksturīgas šaujamlūkas.

Mūrmuižas kungu māja

Mūrmuižas kungu ēka – faktiski tās ārējā veidola kopija, kur pēckara gados atradās kolhoza kantoris. Jumta spārē atrastais iededzinātais gadskaitlis 1871, ko uzgāja 1983. – 1984. g. ēku nojaucot, ļauj uzzināt mājas celtniecības vai pārbūves gadu. Tika iznīcinātas oriģinālās ārdurvju vērtnes. Tagadējās, tāpat kā ēka, ir kopijas, kas nav vairs arhitektūras pieminekļa statusā.

Kalpu mājas fasādē ar laukakmeņu šķembām ēkas celšanas gadskaitlis 1850.

Pēdējo reizi rediģēts 2011.gadā.

Kauguru muiža

Kauguru muižas kompleksā saglabājušās kungu un muižas pārvaldnieka ēkas, kalpu māja, leduspagrabs, divas klētis, stallis un parka plānojuma elementi. XX gs. 20. - 30. gados, kad te atradās 8. Daugavpils kājnieku pulka mītne, pārbūvēja kungu un pārvaldnieka mājas, likvidējot mansarda jumtus. 60. gados nojauca vienu klēti; otra, kurā bija krievu okupācijas karaspēka daļas pirts un sporta zāle, nodega gadu pirms karaspēka aiziešanas. Līdz pat 1993. gadam muiža nebija pieejama. Tagad te saimnieko Zemessardzes 22. kājnieku bataljons.

Avots „Kumeļacs”

Senatnē šis avots uzskatīts par svētavotu, kas visam dzīvajam pasaulē vairo dzīvošanas spēku. Izsenis tuvākā apkārtnē avota ūdens lietots ne tikai cilvēku, bet arī mājdzīvnieku, īpaši zirgu, veselības stiprināšanai un saglabāšanai. Vēl pagājušā gadsimta vidū blakus avota ūdens uzkrāšanas padziļinājumam bija saglabājies neliels kultakmens ar iedobi, kurā liets ūdens zirgu padzirdināšanai, kam bijusi kultiska rituāla nozīme. Avots savu nosaukumu ieguvis no kultakmens iedobē ielietā spulgojošā ūdens, kas izskatījies pēc lielas kumeļa acs.

Mūsu senčiem zirgu dievišķais aizgādnis bija Ūsiņš, un tam īpaši rituāli veltīti, kad zirgi pirmoreiz vesti pieguļā. Tas sakritis ar senās vasaras sākumu, kad ganības jau ir sazaļojušas un kokiem plaukst lapas. Pēc tagad lietotā kalendāra Ūsiņa diena ir 9. maijā. Šeit, Miegupītes apkaimē, saglabājusies teiksmā, ka Ūsiņdienas naktī pie Kumeļacs avota atskrien padzerties melns ērzelis ar zvaigzni pierē. Kam izdevies šo ērzeli redzēt, tam visu gadu zirgi bijuši raiti un brangi.

18. gadsimta beigās vēlāko „Vanagu” māju īpašnieks muižnieks Mertens avota ūdeni izmantoja lielos daudzumos, ūdens satecēšanai ierokot lielu ozolkoka mucu. Taču pēc abiem Pasaules kariem un pusgadsimtu ilgušās kolhozu saimniekošanas avots gandrīz iznīcis un tagad prasa restaurāciju kopā ar kultūrvēsturisko vidi.

Zvārga kalns

20. gadsimta sākumā vēl saukts vienkārši par Zvārgi, kā baltu senči kopš aizvēsturiskiem laikiem saukuši zvaigžņotās debesis. Ar tādu pašu nozīmi senindu literārajā valodā sanskritā atrodams vārds „svarga”. Tāpēc samērā necilais uzkalns Miegupītes senkrastā pieņemams kā pieminekļis latviešu valodas senumam. 1986. gadā saimnieciskas darbības neskārtajā rietumu un ziemeļrietumu pakājē gar Miegupītes pieteku Grūžu atklāti kultakmeņi senu zvaigznāju salikumu atliekās, kas ar savu astronomisko orientējumu liecina, ka vietā, kur 18. gadsimta beigās iebūvētas Zvārgu mājas, senlaikos bijusi debess kulta observatorija jeb zvaigžņu lūkotava, principos līdzīga tai kulta observatorijai, kas atklāta pie Liekupītes Krīvkalnā uz bijušo Bundes māju zemes tepat Kauguru pagastā. Tuvākajā Ziemeļvidzemes daļā vietvārdos Zvārgis saglabājies Cēsu rajona Liepas pagastā, bet 1638. gada zviedru arklu revīziju dokumentos

Pēdējo reizi rediģēts 2011.gadā.

kā Zvārte minēts Raunas pilsnovadā, Valmieras rajona Rencēnu pagastā un Valkas rajona Ēveles pagastā.

Par Zvārga kalna senajiem svētumiem laika gaitā tapuši dažādi nostāsti. Vēl pagājušā gadsimta vidū pie ceļa uz Miegupīti tūrumā bija saglabājies liels akmens un vītols, kur vēl rudenī esot redzēts naktī līkņājam balts stāvs un vītola zaros mirguļojušas sīkas zvaigznītes. Vietējie kaugurieši akmeni sauca par senču akmeni. Savukārt leja, kur lielceļš ved pāri Miegupītes pietekai Grūžai, saukta par Spoku leju. Tur tumšajos rītos agrīnos tirgū braucējus esot baidījuši senu Zvārga kalna saimnieku gari. Kad Zvārga kalnā iebūvētas mājas, kādā klusā dienas vidū, kad saimes ļaudis, izņemot ganuzēnu, gulējuši diendusā, pagalmā iejājis pats senču Dievs un padzirdījis zirgu pie akas. Svēto viesi pieminot, tā pēdās vēlāk iestādīta vītola aleja, kas tradicionāli uzturēta līdz 20. gadsimtam, un orientēta pret ziemeļiem, kur pusnaktīs apvārsnim pietuvojas senie zvaigžņu tēli.

Sietiņi

Sietiņu mājas vispirms ievērojamas ar to, ka to pamatlicēji un apsaimniekotāji garā vēstures posmā, kopš t. s. vācu laikiem, nākuši no vienas dzimtas. Pirmās rakstītās liecības par Sietiņu māju saimnieku atrodamas zviedru 1638. gadā sastādītajā saimnieku sarakstā, kur minēts Sietiņa Jānis (Jahn Sething). Savukārt 1691. gada sarakstos minēts viņa dēls, arī Jānis. 1825. gadā mūrmuižieši dabū uzvārdus, un starp tiem ir arī Pēteris Sietiņsons. Māju iepirkšanas laikā mūrmuižiešu paaudze ir bagāta ar darbīgiem un cēla auguma vīriem. Sevišķi brašs ir Jānis Sietiņsons, ievērojams dārzkopis un lauksaimnieks. Viens no viņa dēliem, virsnieks, arī Jānis, ir Valmieras Latviešu biedrības priekšnieks.

H. Enzeliņš savā grāmatā „Skati Valmieras pilsētas draudzes un novada pagātnē” raksta: „Kur vien Latvijā kāds, kas par Sietiņsonu saucas, tas cilvēks no šīm Sietiņu mājām cēlies.”

Mājavārda rašanās pamatojums meklējams puslokā kādreiz liktajos akmeņos pagalma pusē.

Sietiņu akmeņi

Māju ziemeļu pusē esošajā pagalmā akmeņu loka izliekums vērsts pret austrumiem. Izretināti novietotie akmeņi iezīmē Ziemeļu – dienvidu un austrumu – rietumu virzienus. Šis fakts, un arī tas, ka Miegupītes pretējā krastā ir Zvārga kalns ar saglabātām liecībām par senu zvaigžņu lūkotavu, liecina, ka Sietiņu akmeņi likti arī šim nolūkam, tikai gan saistībā ar diviem zvaigžņu veidotiem tēliem. Viens ir Sietiņš, ko starptautiskajā astronomijā sauc par Plejādēm, bet otrs – Dievainis jeb Vēršu Dzinējs. Laikposmā pirms aptuveni 1800 un 3200 gadiem šos zvaigžņu tēlus savienoja austrumu – rietumu virziens, iestājoties senajam ziemas laikam tagadējā novembra sākumā. Sietiņš ir jau tālā senatnē zvaigznēs saskatītā savvaļas vērša tēla sastāvdaļa. Šis zvaigžņotais vēršis, tagadējais Vērša zvaigznājs, virs apvārsņa redzams no augusta beigām līdz februāra beigām, kulminējot ziemas vidū. Tāpēc tas tagad pieskaitīts ziemas zvaigznājiem, bet

Pēdējo reizi rediģēts 2011.gadā.

senatnē simbolizējis arī tumsu, grūtības, iznīcības draudus. Taču visu to aizdzien pavasara zvaigznājs – Vēršu Dzinējs (Dievainis). Ziemeļrietumu Eiropā šī ziemas aizdzīšana vērota jau pirms 4800 gadiem, bet Latvijā, vēlākais, pirms 2100 gadiem. Par to liecina arī Sietiņu māju pagalmā saglabātie akmeņi, kam baltu kultūrvēstures apzināšanā nozīmīga loma. Tie tumšajos rudens un ziemas vakaros kalpojuši laika noteikšanai vēl arī laikos, kad tapušas dainas rindiņas: „Jau Sietiņš pusnaktī, vēl meitiņas negulēja." Tad tumsas vērsa aizdzinējs virs apvāršņa parādījies tikai janvārī, ap tagadējo Zvaigznes dienu. Līdz tam brīdim vērpējām, malējām, riju kūlējiem laiku nācās noteikt tikai pēc Sietiņa redzamā stāvokļa. Tumsas aizdzinēja redzami stāvokļi pēc ziemas saulgriežiem pirms tam vairāk kā 1000 gadu iezīmēti pret austrumiem pavērstajā akmeņu lokā. Bet par Sietiņa vērošanu stāsta vairs tikai dainas un Sietiņu māju nosaukums.

Sapas krogs un dzirnavas

Sapas krogs un dzirnavas celtas 18. gs. 80. gados. 1861. gadā grāfs Aleksandrs Mengdens pārdod Kaugurmuižu savam brālim, Mujānu grāfam Moricam Mengdenam. Tā ģenerālpilnvarā muižā rīkojies Jaunkārķu barons Gustavs Krīdeners. Viņa dēls Ernests Burhards precējies ar Konstanci Sofiju Friederiki Elizabeti Zolmi, kuras vārdos nosaucis ne tikai Kaugurmuižai piederošās pusmuižas, bet arī Sapas dzirnavas (Sophienmuehle).

Taču šeit notikusi izrunā līdzīga vietas nosaukuma un cilvēka vārda apvienošana. Senākajos vietu nosaukumos vārds „Sapa" Ziemeļvidzemē vien ir saglabājies 6 pagastos, un apzīmē vietu, kur ir stāvs reljefa kritums, nogāze, vai kāds cits līdzīgs, grūti pārvarams šķērslis, kas senajos karos bijis noderīgs aizsardzībai. Indoeiropiešu pirmvalodā „sapa" apzīmējis jēdzienu „kritums, nogāze", arī „uzbērums", kāds arī ir Miegupītes kreisais krasts.

Pieguļnieku/ Mīlestības akmens

Aizvadītā, 20. gs. otrajā pusē, kad „Līčos" bija ierīkota sanatorija, akmens ieguva iesauku Mīlestības akmens, jo pie tā mīlēja pabūt sanatorijas klientu pāriši. Taču senākos laikos, kad tuvējās pļavas izmantotas zirgu ganībām, pie akmens nakšņojuši pieguļnieki. Vēl 2. pasaules kara laikā no vecajiem kauguriešiem dzirdēti nostāsti, ka Kaugurmuižas īpašnieka grāfa Mengdena laikā vājo ganību gados šurp vesti arī muižas zirgi, un tad šeit saimniekojuši muižas ļaudis un notikušas jauno zirgu iejādes. Pie ugunskuriem notikušas jautras vakarēšanas.

Par akmens nozīmi senatnē var spriest vienīgi pēc kulta vietas Miegupītes pretējā krastā, kādas aizvēsturiskos laikos ierīkotas, iezīmējot teritoriju robežas gar upēm, kad ikviena sava teritorija vienlaikus aptvēra abus upju krastus. Vissenākā teritoriju iezīmēšana gar Miegupīti varēja notikt aptuveni pirms 4800 gadiem, bet vēlākā – pirms 1300 gadiem. Precīzam datējumam nepieciešama senas teritorijas iezīmējošu kulta vietu un saglabājušos akmeņu rūpīga arheoloģiska un arheoastronomiska izpēte.

Sena tilta fragments

Pēdējo reizi rediģēts 2011.gadā.

Miegupītes lejaštecē stāvais un augstais kreisais krasts jau senatnē, kopš ceļu izveidošanās sākuma, ir radījis problēmas upītes pārejas vietu izraudzīšanā. Tagadējais tilts ceļam, kas savieno Valmieru un Cēsis, tapis šī gadu tūkstoša pašā sākumā. Taču kopš pajūgu transporta ieviešanas, kā arī pieaugot karapulku kustībai, pārejas vietas izraudzītas, kur krasts lēzenāks un veidojušās dabiskas noejas. Līdz ar to senais ceļš gar Gauju sākotnēji piemērotas pārejas dēļ bijis novirzīts uz vēl tagad izmantoto tilta vietu netālu no Svītkām. Visticamāk tas noticis aizvadītā gadu tūkstoša pirmajos gadsimtos.

Progresējot tirdzniecības sakariem, kā arī arvien lielākiem kariem, senais lielceļš novirzīts tuvāk Gaujai, kur vieglāk apturēt no ziemeļaustrumiem nākošus naidīgus karapulkus. Šim nolūkam noderīgāka izrādījies vieta pie bijušajām Danielu mājām. Šeit pēc Miegupītes pārvarēšanas jāpārvar vēl stāvākais Miegupītes pietekas Bekuras kreisais krasts. Naidīgi karapulki tādējādi nokļūst starp divām grūti pārvaramām upītēm, kur tos vieglāk sakaut. 13. g. s. Situācijā, kad strauji izvērtās kari starp vācu krustnešiem un viņu sabiedrotajiem pret krieviem un viņu sabiedrotajiem, šādas aizsardzībai noderīgas lamatas bija ļoti vajadzīgas. Tāpēc joslai no Danielas gar Bekuru un tālāk uz leju gar Miegupīti, vēlākais, viduslaikos piedēvēts nosaukums „Sapa”, kas ar militāru nozīmi saglabājusies vairākās indoeiropiešu tautu valodās. Arī grūti sagraujama tilta būve pār Bekuru redzami bijusi saistīta ar stratēģiskiem nolūkiem. Tilta caurtekas velves mūrēšana no neapskaldītiem akmeņiem ir ļoti līdzīga 13. g. s. tapušajiem vācu cietokšņu – piļu un citu aizsardzībai domātu objektu mūrējumiem. Tas vairs nav redzams 18. g. s. celto Sapas dzirnavu ēku, aizsprosta un kroga mūros. Tāpēc tilts pār Miegupītes pieteku Bekuru ir viens no vecākajiem Latvijā, un palīdz noteikt ar to kādreiz saistītu ceļu zarojumu, kā arī laikmetu, kad tas būvēts un izmantots. Līdz ar to tas palīdz lokalizēt šī laikmeta notikumus un ar tiem saistītus objektus. –

Pekas kalns

Pekas kalnā vairāki senatnes pētnieki sazīmē latgaļu pili - zudušo Beverīnu. Par to stāsta arī teikas. Pekas kalns atrodas Kauguru pagastā netālu no Gaujas un ap 700 m attālumā no Eniņu mājām. Pilskalns ierīkots austrumu- rietumu virzienā orientētas kaupres rietumu galā, kur tā atduras pret Gaujas vecupi. Šeit, tāpat kā ziemeļu pusē, kur pakājē muklājs, kalns ir ap desmit metru augsts, stāvām malām. Dienvidu pusē gar kalna pakāji vērojams līdz divi metri dziļš, šķiet, mākslīgi rakts grāvis, kas arī šo kalna pusi padarījis visai stāvu un nepieejamu. No austrumu puses kalns atdalīts ar kaupres pārrakumu, no kura izsviestās zemes uzbērtas ap vienu metru augstā uzbedumā pilskalna plakuma austrumu malā. Pārrakuma dziļums, skaitot no vaļņa augšmalas, - astoņi metri. Agrākos laikos Pekas kalna virsma arta, tāpēc iespējams, ka tas bijis augstāks, bet laika gaitā noarts. Noapaļoti trapecveidīgais pilskalna plakums ir 70m garš un 35 m plats. Aiz pārrakuma uz austrumiem no pilskalna atradusies nocietināta priekšpils. Par to liecina vēl otrs kaupres pārrakums, kas ir 3 m plats. Tādējādi norobežotās priekšpils izlīdzinātais plakums ir 70 m garš un 30 m plats, bet šī kalna augstums ir no 6 – 8 m.

Uz pilskalna vaļņa 9 soļus no malas atradās palisāde (stāvkoku žogs aizsardzībai). Bijušas divu palisāžu rindas, kas iekšpusē apliktas ar biezu akmeņu kārtu. Pekas kalna kultūrlīnī labi saglabājušās koku paliekas. Vairākas būves bijušas novietotas izklaidus

Pēdējo reizi rediģēts 2011.gadā.

pilskalna plakuma galā pie vaļņa. Kāda ēka, kas celta no neaptēstiem, 16 cm resniem egļu baļķiem, bijusi 5, 25 m gara un 3, 08 m plata. Guļkoki stūros sakažēti ar iecirtumu apmēram $\frac{1}{4}$ baļķa resnumā. Atklātajā celtnē bija labi saglabājies māla klons ar diviem pavardiem, un durvju vietu. Šīs ēkas tuvumā atraka apaļas, caurmērā 2,4 m lielas celtnes paliekas un pie tās liela ugunskura vietu. Vēl kāda cita ēka pa daļai bijusi celta no akmeņiem, par saistvielu izmantojot mālu. Iespējams, ka tā bijusi pilskalna galvenā celtnē.

Pilskalnam atbilstošās kapenes bijušas pie Beitu mājām tieši Cēsu – Valmieras dzelzceļa malā, kur izrakumos konstatēti uz 11. – 13. gadsimtu attiecināmi latgaļu kapi. Pie Miegupes tilta Danielu māju tuvumā bijis vēl kāds kapu kalns, uz kura atradušies vairāki krustakmeņi, pie kuriem vēl 19. gadsimta beigās nesti ziedojumi. Pagājušā gadsimta sešdesmitajos gados šis Kapu kalns līdz ar visiem krustakmeņiem tika norakts grantī.